

Škafja vsak četrtik
in velja v poštnino
vred in v Mariboru
s pošiljanjem na dom
za celo leto K 4.—
za pol leta „ 2.—
za četrt leta „ 1.—

Naročnina se pošilja
upravnilstvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Deležniki katol. št.
lovnega društva do-
birajo list brez po-
sebne naročnine.

Štev. 32.

V Mariboru, dne 7. avgusta 1902.

Tečaj XXXVI.

Nemštvo na Spodnjem Štajerskem.

Nemškutarji nezavednim Slovincem radi zatrjujejo, da spodnještajerski Nemci želijo Slovincem le dobro in da hočejo s Slovenci vedno v miru živeti. Tako govorjenje je preračunjeno na to, da se nezavedni Slovenci zaslepijo in pridobijo za nemškutarsko stvar. Ako bi Nemci v svoji večini — nekatere izjeme radi pripuščamo — res bili miroljubni in želeli Slovincem le vse dobro, potem bi na zemlji, na kateri so gostje, ne nastopali gospodstvaželjno in izzivalno. A poglejmo sedaj v naše javno življenje! Če je v občini volitev in se nahaja tam Nемеc ali nemškutar, hitro bo zbral okoli sebe vse nezavedne in odvisne volilce ter se z njimi silil na županski stolec ali vsaj v občinski odbor. In s takim nastopanjem je mir v občini, kjer so prej Slovenci složno živeli med seboj, popolnoma skaljen. Drznost nemškutarjev sega še celo dalje! Ako se Slovenci nočejo udati pohlepni željam nemškutarjev, pa jih proglasijo za slovenske hujskače.

Kakor se godi pri volitvah v občine, tako se godi tudi pri volitvah v okrajne zastope, v deželni zbor in državni zbor. Mariborski okraj je slovenski, a okrajni zastop je nemški. Bistriški, konjiški, gornjeradgonski okraj so slovenski okraji, a večino imajo Nemci in njihovi nemškutarski podrepniki. Povsodi se silijo Nemci in nemškutarji v ospredje, povsodi hočejo dobiti gospodarstvo v roke, a če se Slovenci branijo, so Nemci miroljubni, a Slovenci nemirneži.

Vsakokrat, kadar imamo deželnozbornske ali državnozbornske volitve, postavijo tudi Nemci in nemškutarji svoje kandidate. Visenjak, Bračko in v novejšem času Kresnik, so znana imena pri takih volitvah. Nikdar še niso naši nasprotniki prodrli s takimi kandidati, Slovenci jih niso hoteli, a vendar nam jih nasprotniki še vedno ponujajo. Ako bi teh kandidatov ne bilo, vršile bi se volitve mirno, uspehi bi bili isti. A Nemci in nemškutarji nočejo odnehati, oni hočejo volilni boj. Ali je to miroljubnost?

Nemci skrbijo vestno za svojo bodočnost na Spodnjem Štajerskem. Trg Zalec je prosil deželni odbor, naj mu ustanovijo meščansko šolo. Deželni zbor je to odklonil, češ, meščanske šole niso mnogo vredne, kmalu jih bomo odpravili, zato nočemo novih ustanovljati. A Nemcem govoriyo drugače. Dali so jim meščanske šole v Ptuj, v Celju, v Judenburgu ter jim jih obljubili za Knittelfeld in Voitsberg. Nas zanimajo meščanske šole v Ptuj in Celju. Novoustanovljene šole so deklisne šole. Zakaj se za Nemce na Spodnjem Štajerskem ustanovita sedaj naenkrat dve deklisni meščanski šoli? V Mariboru se bo letos otvorilo za Nemke žensko učiteljsko, iz katerih bodo pošiljali ponemčevalne učiteljice na naše šole. Da pa bi dobili dovolj sposobnih deklet za žensko učiteljsko v Mariboru, zato se ustanovljajo meščanske šole v Celju in Ptuj, Maribor jih pa že itak ima. Tako delajo Nemci za bodočnost svojih zavodov, oni delajo po načrtu!

Nemškutarji mislijo, da bo narodni mir na Spodnjem Štajerskem, ako se na Nemce

nič ne oziramo in ako lepo mirno z njimi naprej živimo. To bi bila naša poguba! Nemci delajo premišljeno za svojo bodočnost, nemškutarji pa jih podpirajo. Ako bi se vsi nemškutarji spreobrnil, ako bi postali vsi zavedni Slovenci, potem bi bili Nemci na Spodnjem Štajerskem obsojeni, ostati to, kar so, mirni ponižni gostje, kateri naj bodo hvaležni Slovincem, da med njimi in od njih živijo.

Kdor hoče res narodni mir na Spodnjem Štajerskem, naj naše besede res dobro premisli. Kdor dela za nemškutarijo, dela za to, da se boji na Spodnjem Štajerskem ne poležejo. Mir bo nastal šele tedaj, kadar bodo vsi Slovenci tudi za vedni Slovenci.

Naša gospodarska organizacija.

Naš kmetski stan bil je vedno le molzna krava. In ta molzna krava je opešala, je obnemogla. Kmetski stan je delal — in propadal. Prišlo je tako daleč, da smo se morali bati splošnega propada kmetskega stanu, razmere postajale so vedno slabše in slabše, do pogina ni bilo več daleč.

Skrajni čas je bil, da se je kmet zbudil in opazil pretečo mu nevarnost. Razvidel je, da si sam ne more več pomagati — namreč sam, kot pojedinec — in rodila se je združna ideja.

Sedaj živimo v dobi združništva. Zares, važna doba je za to, polna naporega dela; a to delo je hvaležno — in ne samo to, to delo je tudi vspešno.

Listek.

Upornik.

Poslovenil Ivan Vuk.

I.

Bilo je meseca aprila leta 1772. Po Rusiji so se godile čudne reči. Čete upornikov so se zbirale ter napadale in ropale po vaseh in pustošile deželo. Tam, pri neki veliki skali, kakoršnih se nahaja več po ruskih stepah, so sedeli omenjenega časa mlada žena, kozak in menih. Žena ni bila ravno lepa, ali bila je prikupljivega vedenja in nekaka ljubeznjivost odsevala ji je iz oči.

Kozak je bil velik in močan, njegovi svetli kostanjevi lasje viseli so mu valovito po ramah in vratu; imenoval se je Tugarov.

Mož v meniški obleki bil je majhen in vitek, iz oči mu je sijal temen ogenj in akoravno ni nosil brade, bil je videti divjega obraza. Ime mu je Emeljan Pugačev. Rojen je bil v deželi kozakov, v majhni vasi ter služil dolgo vrsto let pod rusko zastavo. Pozneje pa je pobegnil na Poljsko, kjer se je navzel častihlepnega duha ter se vrnil v domače stepe nazaj.

Takrat je vladal car Peter III. Ko se godi naša povest, je ta preminul na nenavaden

in skriven način. To se pravi, neznano je bilo prostemu ljudstvu, nikakor pa ne višjim krogom. Temu carju bil je pa Pugačev popolnoma podoben, in v njegovi častihlepni glavi se je porodila misel, povzdigniti se za kneza. V Moskvi, kjer je bilo znano, kake smrti je umrl Peter III., se ni upal pokazati. Šel je toraj v stepe, med poldivje ljudi, ki niso nič pravega vedli, ker je upal, da tam doseže kar je sklenil.

Vendar je bil tudi kozak, ki je Pugačeva dobro poznal, ker sta bila oba iz jedne vasi. Tega moža je bilo toraj najprej pridobiti za se, da ne bi izdal drugim njegovo rojstvo in zvižajo. In ta kozak je bil Tugarov.

Pugačev se ga je toraj lotil z vso zvižajo. Najprej je vzel njegovo hčer za ženo, akoravno jo je mislil potem na tihem zapustiti, in potem je razkladal Tugarovu svoje načrte. In tako smo je našli sedeče tam pri veliki skali.

«Tugarov», zakliče Pugačev, ko tako sedijo, «do sedaj se nam je sreča smehljala. Pred 6 letmi še nismo imeli niti jedne kopejke in danes štejemo lahko čez milijon rubljev. Tedaj nismo imeli še niti jednega vojaka, sedaj imamo pa celo armado.»

«Da», odgovori kozak, «sreča ti je mila, ti postaneš car. Ali se me še boš tedaj spominjal, da sem ti tudi jaz pomagal do pre-

stola? Dal sem ti svojo hčer Sofijo. Ne zabi nikdar, da ženska, ki je tvojo ubožstvo delila s teboj, tudi vredna, da uživa čast in moč.

«Jaz je ne zabim nikdar!» odvrne Pugačev.

«Emeljan», reče žalostno Sofija, «kako srečni smo bili tukaj; zakaj zapuščamo naše stepe? Kaj nam pomaga moč in bogastvo? Jaz hočem le tebe ljubiti, drugega si ne želim?»

Komaj je izrekla te besede, kar se je zaslislalo kričanje iz daljave. Kmalu nato so pridrvili kozaki in s kosami oboroženi kmetje, ki so bili jedro upora.

Pugačev pregleda urno dolge vrste divjih bojnikov in poklekne pred zastavo. Ko vstane, pogleda pomenljivo Tugarova in vsklikne: «Država je naša!»

II.

Malo oseb je v novejšem času tako težko popisati, kakor Katarino II., udovo po carju Petru III. Dozdeva se nam, kot bi bili v njej združeni dve ženski. Mirno piše z jednim in istim peresom sedaj pesmice, pisma, in z istim peresom podpiše smrtno obsodbo. Med tem ko Pugačev zaseda deželo za deželo, si mirno dopisuje s prijatelji o tem čudnem pustolovcu, ki si domišlja, da bo z neko-

Že se dviguje kmetijski stan, se krepi in trdi, a to samo tam, kjer je združništvo že dosti razvito.

Pri nas seveda ne moremo govoriti o razvitem združništvu, ono še je pri nas v povojih.

Nekaj pa vendar že imamo, nekaj se je tudi že pri nas storilo — in to nekaj hočemo malo natančneje pogledati.

Na Sp. Štajerskem je 134 vknjiženih zadrug; od teh je posojilnic 75 in drugih zadrug 59.

Med temi je 24 nemških posojilnic in 12 nemških zadrug.

Na te se ne bomo ozirali, če tudi bi to potrebno bilo, kakor se je pokazalo v Št. Lenartu v Slov. goricah.

Pa vse te nemške posojilnice in skoraj tudi zadruge životarijo od Slovencev — in bodo s časom zginile, — samo da se slovenske posojilnice in zadruge primerno pomnožijo.

Slovenskih posojilnic je 51, skoraj vse so udinje «Zveze slovenskih posojilnic» v Celji; le nekatere so si poiskale drugod zavetja in sicer pri «Gospodarski zvezi» v Ljubljani.

Vrh tega so vse do sedaj s pomočjo z Gradca ustanovljene Raifajzenove posojilnice — kakih 10 menda — pri štajerski zvezi v Gradcu.

Slovenskih zadrug je 47; po največ se imenujejo same: kmetijske zadruge, kmetijska društva, v 3 slučajih izrečno konzumna društva; pa so tudi bikorejske zadruge in celo ena zavarovalna.

Jako mnogo teh zadrug pečalo se je izključno le s konzumom, (takih je jako malo, sedaj samo 6. Opomba uredništva), če tudi so se imenovalle kmetijske zadruge itd.

In take zadruge so postale same sebi prava nadloga — in že opuščajo nevarno polje konzuma in postajajo to, kar prav za prav morajo biti, če hočejo res koristiti našemu ljudstvu.

Le take zadruge koristijo našemu ljudstvu, ki imajo namen pomagati mu, da pomnoži in zboljša vse svoje pridelke in je ugodno v denar spravi, toraj da se mu dohodki povikšajo.

Kdor drugače misli — in dela, pač ne pozna, oziroma ne razume, kar našemu kmetu koristi.

Posebnihs vspehov še pri naših zadrugah do sedaj nismo mogli doživeti, ker so bile po največ same sebi prepuščene.

Nikogar ni bilo, da bi je vodil; godilo se jim je kakor piščetam, koje koklja zapusti, kakor hitro zlezejo z jajca.

Skušale so samostojno delati, preslabe so bile, ni šlo, skušale so se zjediniti, hotele so svojo zvezo ustanoviti — a oblasti take zveze niso dovolile, če ravno že mnogo sličnih zvez obstoji.

So pač slovenske zadruge, kojim se sme združni zakon drugače tolmačiti.

Nekaj naših zadrug se je zateklo na to h «Gospodarski zvezi» v Ljubljano, nekaj jih je pristopilo štajerski zvezi zadrug v Gradcu — nekaj, oziroma največ, pa še jih samotari.

Katere imajo prav?

«Gospodarsko zvezo» v Ljubljani rodila je oziroma ji je kumila politika (krščansko-socialna politika, ker liberalna ni imela smisla za gospodarske potrebe! Opomba uredn.). «Gospodarska zveza» veže politične somišljenike jedne stranke (ker še liberalci vedno nočejo nič vedeti o skrbi za narodno gospodarstvo. Opomba uredništva) v gospodarskem oziru. V našo gospodarsko organizacijo se pa politika ne sme mešati. (To je tudi nazor kranjskih katoliških politikov, za to je dr. Šušteršič od «Zveze» odstopil. V «Zvezo slovenskih posojilnic» pa ne pride, kdor ni liberalec ali vsaj jako miren! Opomba uredništva).

Sicer bi pa imeli tudi z gospodarskih ozirov pomisleke, vezati naše zadruge s kranjskimi.

Slovenski Štajer je gospodarsko močnejši, ko cela Kranjska, kar bomo v drugem članku s številkami dokazali.

Če so naše zadruge v skupni zvezi s kranjskimi, bi morale biti po razmerju gospodarske moči zastopane v načelstvu, nadzorstvu in tudi uradništvu — to mora biti naš pogoj, kojemu še pridružimo pogoj, da se odstrani politika z gospodarske organizacije.

Se vezati na Gradec, pa kot Slovenci tudi ne moremo; mi bi mogli sicer s štajerskimi zadrugami skupno delati, pa ne v okrilju ene zveze; svojo zvezo bi morali imeti, ali pa vsaj samostojno podzvezo.

Sicer smo pa hoteli v tem članku le opisati sedajno stanje našega združništva, kakor si pa mislimo razvoj istega, sledi v bodočih člankih. ski.

Politični ogled.

Nova zakona. Cesar je potrdil od zbornice sklenjen zakon, da se odpravijo državne mitnice, in zakon, da se uvede nov davek na vožne listke po železnicah. Zakona prideta s prihodnjim letom v veljavo.

«Slabe, Veličanstvo», odgovori častnik, «vse proti Pugačevu poslani vojske so pobite. Obrst Bulov je bil s celo posadko Orenburga pobit in slovečega astronoma Lovieca so lopovi natakneli na kol ter ga nosili okrog, češ: da bo bližje zvezd». Mnogo mest je razdanih in sovražnik je še le tri dni oddaljen od Moskve.

«Dobro, idite!» reče osuplo Katarina, dokonča pismo in ga odda strežaju.

III.

Vest o sovražniku ni bila pretirana. Pugačev je razpel šotore pred vrati Moskve. Njegove zmage so ga ohrabile, da ni bil več tako plašljiv, kot v začetku. Upijanil se je ob svojih zmagah, udal se razuzdanemu življenju in tako zgubil ugled pri vojakihi. Da sta mu ostala Tugarov in Sofija še zvesta, se to ni prigodilo radi prijateljstva, posebno od strani Tugarova ne, ker je Pugačev zavrgel svojo ženo Sofijo in se zavezal z drugo. Vznemirjen od temne prihodnosti se je v trenutku, ko bi lahko žel sad svoje sleparije, poprijel raje zvijače, kakor da bi se pomeril v odločilnem boju.

Podkupil je častnika caričine telesne straže, da bi ga pustil približati se Katarini ter jo umoriti. Z dogovorjenim znamenjem z lučjo hotel je dati svojim prijateljem po dovršenem umoru znamenje.

Obisk pri cesarju. Naš cesar biva sedaj na letovišču v Islu. Dne 3. avg. ga je tamkaj obiskal rumunski kralj Karol, kateremu se je pripravil lep sprejem. Na Dunaju se je kralj delj časa razgovarjal o balkanskih razmerah.

Razmere v Nemčiji. Tajni svetnik finančnega ministrstva Löhning v Poznanju se je zaročil s hčerko nekega vladnega tajnika, ki je bil prej pri vojski ter tamkaj spravi do feldvebla. To pa je ministrstvo smatralo kot sramoto, da se svetnik oženi s feldveblovo hčerko ter ga je penzioniralo. Služiti cesarju kot feldvebel, ni sramotno, toda ako se poštene feldveblove hčerke možijo s cesarskimi uradniki, to je sramotno. Taki so Nemci v rajhu!

Naslednik kardinala Ledohovskega. Za papežem najupljivjša oseba v upravi katoliške cerkve je prefekt propagande. Veliko je skofov, katere on imenuje. Za to je bilo vse radovedno, koga bodo papež po smrti kardinala Ledohovskega imenovali prefektom. Zdaj se je imenovanje izvršilo. Prefekt propagande je postal kardinal Gotti, o katerem mnogi trdijo, da bo naslednik sedanjega papeža Leona XIII.

Nemiri na Francoskem. Francosko ljudstvo si ne da mirno zapirati redovniških šol, kjer so njegovi otroci imeli vrle in skrbne učitelje ter učiteljice. Povsodi vlada velika nevolja proti vladinem ravnanju. Dogodi se tudi, da se morajo vladne osebe, ko zapirajo redovniške šole in izganjajo redovnike, umakniti navalu razdražene množice. Katoliška zavest postaja vedno večja na Francoskem in to je dober nasledek vladnega nasilstva.

Štrajk kmetovalskih delavcev v Galiciji. Iz Galicije prihajajo, kakor smo že zadnjič nakratko omenili, veleresne in žalostne vesti o gibanju med bednim kmetovalskim prebivalstvom. Kakor je znano, tvorijo Malorusi veliko večino delavskega prebivalstva, zemljišča pa so večinoma v rokah poljskih plemenitašev, katera jim maloruski poljedelci obdelujejo proti odškodnini. Po tem je tudi razumljivo, kako so mogli Poljaki, dasi v manjšini, priboriti si veliko večino galjskih državno- in deželnozborskih mandatov in s tem tudi gospodarstvo v deželi. — Življenje delavskega kmetiča, ali prav za prav poljedelskega dninarja, je skrajno žalostno: poljski vlastelini ga za obdelovanje svojih posestov tako malo oškodujejo, da mu ni mogoče ne živeti, ne umreti. Naravno je torej, da so se Malorusi slednjič naveličali tega neznosnega stanja ter da si prizadevajo zboljšati svoje gmotno stanje. V dosego tega so kmetijski

likimi stotinami pijanih kozakov priboril prestol.

Nekega dne sedi v pisarni. Zraven nje je princesinja Ašov in grof Panin, odgojitelj njenega sina, velikega kneza Pavla.

«Ali je res», dé z zaničljivim nasmehom, «da nosi ta kozak svoj obraz tako visoko, da mu nikdo ne more v obraz pogledati?»

«To se lahko prepričate», odgovori princesinja, «ako Vaše Veličanstvo prime tega upornika z nekoliko ostrejšim orožjem, kakor da ga samo prezira. Upor je mnogo nevarnejši, kakor se je od začetka mislilo, ker se mu je pridružilo skoraj vse priprosto ljudstvo.»

«Naj pa bo», odgovori Katarina; «pa kaj je to, priprosto ljudstvo, ti hlapci?! Nič drugega, kakor da se dajo samo zapeljivati, ter se tiho plazijo, boječi se vzbuditi le majhen šum, da ne bi prišel do naših ušes. Ako bi ne bilo ravno sedaj vojske s Turki, in ako bi bil Bibikov boljši vojskovodja, bila bi že vstaja davno zadušena.»

Na te besede molči Katarina nekaj hipov, potem pa se obrne do grofa Panina:

«Oprostite, moram pisati na Voltaira.»

V tem trenutku vstopi ordonančni častnik, bled in prašen ter se bliža carici.

«Kakšne vesti prinašate?» vpraša ga Katarina.

Bilo je zvečer, ko je Tugarov pred šotori, ki so ležali krog Moskve, nemirno hodil gor in dol. Strašen srd, katerega je le siloma zadrževal, žarel mu je iz oces.

Njegova hčerka Sofija, ki je nekoliko oddaljena od njega sedela, ga je skrbno in strahoma opazovala, in čim dalje večji strah jo je obhajal, da je padla jokaje pred očeta.

«Oče», vskliknila je proseče, «odpusti mi, — ne umori Emeljana!»

«Zakaj bi ga moril, dete?» reče kozak z nenavadnim glasom. «Zakaj bi ga moril? Ali nisem njegov prijatelj, njegov pomočnik?»

V tem hipu stopi iz šotora Pugačev, rudeč od vina, na strani nove žene.

«Pugačev, čas je!» zakliče kozak s pobešenimi očmi, da bi prikrl svojo jezo. «Obleka, da se preoblečeš v telesnega stražnika, je pripravljena. Bodi previden in ti si car!»

«Tako, pojdi in me obleci!» zapove Pugačev.

Nato pogleda dvoumno na poslopja Moskve ter dene obleko telesnega stražnika na se, objame še enkrat ničvredno ženo ter odide.

«Prokletstvo in pogubljenje!» zagodrnja kozak, preteč za njim. (Konec prihodnjic)